

HOZZÁSZÓLÁS A FOGYATÉKOSSÁGGAL ÉLŐK KÉPZÉSÉHEZ *

Hangya Dóra¹

A fogyatékossgal élő felnőttek képzésével kapcsolatban elmondható, hogy ha megnézzük a 123/2007. (V. 31.) Korm. rendeletet – mely jelenleg is hatályos –, akkor azt láthatjuk, hogy az még mindig a 2001. évi CI. törvényre hivatkozik és a felnőttképzési normatív támogatás szempontjából fogyatékossgal élő személy meghatározása kapcsán is a 2001. évi CI. törvény 29. paragrafusának 8. pontját jelöli meg, mely nem azonos a 2013. évi LXXVII. törvényben található meghatározással. Mindez egy rendkívül inkongruens és zavart helyzetet eredményez a felnőttképzési normatív támogatásra vonatkozóan.²

A 2011. évi magyar népszámlálási adatok szerint³ a fogyatékossgal élő személyek száma 457 ezer fő, a népesség 4,6 százaléka. A népszámlálás adatai szerint a fogyatékossgal élő személyek 20,16 %-a az általános iskola 8. évfolyamánál alacsonyabb végzettséggel sem, 36,18%-a általános iskola befejezett 8. évfolyomával rendelkezik. Érettségivel a fogyatékossgal élő személyek 22,46 %-a, középfokú iskolai végzettséggel, szakmai oklevéllel 16,99 %-a, mely meglehetősen alacsony arány. A diplomások aránya csupán 11, 41 % (KSH, 2013). Ezek mögött az adatok mögött okként feltételezhető a fogyatékossgal élő személyek oktatáshoz való hozzáféréseinek alacsonyabb szintje. A 2011. évi népszámlálás során a bevallottan fogyatékossgal élő emberek közül 110.541 fő jelölte meg, hogy fogyatékossga akadályozza a tanulásban és a munkavállalásban egyaránt. A 2015-2025 közötti időszakra vonatkozó Országos Fogyatékossgügyi Program kiemeli a fogyatékossgal élő személyek népszámlálási adataira hivatkozva, hogy a legmagasabb iskolai végzettségre vonatkozó adatok jóval elmaradnak a társadalom egészére vonatkozó mutatóktól. A fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű személyek alacsonyabb iskolai végzettsége egyértelműen kihat a munkaerő-piaci lehetőségekre és ennek következtében a megváltozott munkaképességű emberek nemzetközi összehasonlításában alacsonyabb foglalkoztatási rátájára. Az iskolarendszeren kívüli felnőttképzés szerepe ezért – mind a képzés, mind az át- és továbbképzés szempontjából – rendkívül meghatározó lehet.

* DOI 10.21867/KjK/2017.4.3.

¹ Hangya Dóra, SZTE JGYPK Felnőttképzési Intézet

² Hangya Dóra (2016): Fogyatékossgal élő személyek munkaerőpiaci (re)integrációjának aktuális kérdései a felnőttképzés területén – I. rész In: *Neveléstudomány folyóirat* 2016/4, 31-45 old.

³ http://www.ksh.hu/nepszamlalas/fogyatekossag_sb (letöltés dátuma: 2017. október 20.)

A 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről meghatározza a fogyatékos felnőtt fogalmát⁴ és rendelkezik a felnőttképzési normatív támogatásról. A törvényhez kapcsolódó 393/2013. (XI. 12.) Korm. rendelet 2. pontjának 16.§-a pedig kimondja, hogy engedély csak annak a kérelmezőnek adható, amely rendelkezik – a (2), valamint a (4) és (5) bekezdésben foglalt eltéréssel – a (3) bekezdésben és az 1. és 2. mellékletben meghatározott tárgyi, valamint a (7) bekezdésben foglalt személyi feltételekkel. A (2) szerint a felnőttképzést folytató intézménynek a 2. mellékletben meghatározott tárgyi feltételeket abban az esetben kell biztosítani, ha a képzési program alapján megvalósuló képzésbe fogyatékos felnőttek is bekapcsolódnak. A felnőttképzést folytató intézménynek a tárgyi feltételek közül azokkal kell rendelkeznie, amelyek a képzésbe bekapcsolódó fogyatékos felnőtt számára lehetővé teszik, hogy állapotának megfelelő önállósággal vehessen részt a képzésben. A rendelet alapján a mellékletek táblázataiban felsorolt eszközök, felszerelések helyettesíthetők az érintett eszköz, felszerelés funkcióját kiváltó, korszerű eszközzel, felszereléssel. A nem akadálymentes képző intézmény, illetve tanulási folyamat egyértelműen okozhatja a fogyatékossgal élő felnőtt távolmaradását, lemorzsolódását, valamint a tanulási motiváció csökkenését. A kutatás eredményei jól mutatják, hogy értelmzési zavarok tapasztalhatók a felnőttképzés jogszabályi környezetében jelentkező, az intézmények számára előírt kötelezettségek kapcsán, valamint inkongruencia fedezhető fel a biztosítandó feltételek és az érintett célcsoporthoz tartozó személyek valódi szükségletei között. Az új felnőttképzési rendszer bár méltányosnak tűnik, mégsem tekinthető annak, hiszen nem ösztönzi a felnőttképzési intézményeket nyitottságra és képzéseik hozzáférhetővé tételét fogyatékossgal élő felnőttek számára, hiszen a rendeletben felsorolt tárgyi (!) feltételeket abban az esetben kell „csak” biztosítaniuk, ha valóban részt szeretne venni valamely képzésükön fogyatékossgal élő felnőtt. Szükséges egy hatékonyabb, a munkaerőpiac elvárásaira reagáló képzési rendszer létrejötte, mely intenzívebben, fókuszáltabban képes segíteni a fogyatékossgal élő és megváltozott munkaképességű személyek munkaerő-piaci elhelyezkedését, figyelembe veszi az eltérő tanulási szükségleteket.

A fogyatékossgal élő személyek csoportjából külön kiemelendők a siket személyek. A siket személyek az iskolázottság szempontjából elmaradnak más megváltozott munkaképességű célcsoportoktól, hiszen némiképp nagyobb arányban vannak, akik legfeljebb általános iskolát végeztek és kevesebben, akik felsőfokú végzettséggel rendelkeznek. Ennek okaként feltételezhető, hogy az

⁴A 2013. évi LXXVII. törvény 12. pontja szerint fogyatékos felnőtt: „a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló 1998. évi XXVI. törvény 4. § a) pontjában meghatározott, a súlyos fogyatékossgal minősítésének és felülvizsgálatának, valamint a fogyatékossgal támogatás folyósításának szabályairól szóló kormányrendeletben szereplő mértékű fogyatékossgal rendelkező személy, amennyiben e törvény alkalmazásában felnőttnek minősül;”

oktatási intézmények többsége nem tud illeszkedni a hallássérült tanulók speciális szükségleteihez, a kommunikációs akadályok csökkentéséhez. Az alacsony iskolázottság pedig természetesen együtt jár a rosszabb munkaerőpiaci pozíciókkal.

Az ENSZ Egyezmény ratifikálásának eredményeként született meg a 2009. évi CXXV. törvény a magyar jelnyelvről és a magyar jelnyelv használatáról, mely többek közt segíti a célcsoport oktatáshoz történő hozzáférését. A törvény elismeri a jelnyelv kulturális és közösségformáló erejét, rögzíti a hallássérült személyek nyelvi jogait és többek között biztosítja a közszolgáltatásokhoz való egyenlő esélyű hozzáférést. A jelnyelvi törvény a magyar jelnyelvet önálló, természetes nyelvnek ismeri el. A törvény kimondja, hogy az állam által biztosított térítésmentes jelnyelvi tolmácsszolgáltatás időkerete évi 36 000 óra, személyenként legfeljebb 120 óra. A törvény (2) pontja meghatározza, hogy a személyenkénti időkereten felül, hogy az állam további térítésmentes tolmácsszolgáltatást biztosít az oktatásban. A (2) bekezdés rendelkezik arról, hogy „a) a tanulói jogviszonnyal összefüggésben a gimnáziumban, szakközépiskolákban, illetve a szakiskolában tanulói jogviszonyban álló személy részére tanévenkénti 120 óra; b) a hallgatói jogviszonnyal összefüggésben a felsőoktatási hallgatói jogviszonyban álló személy részére szemeszterenként 60 óra; c) a képzéssel összefüggésben a felnőttképzésben részt vevő személy részére képzésenként a képzés óraszámának 20 százalékának megfelelő mértékű térítésmentes jelnyelvi tolmácsszolgáltatást biztosít.” Utóbbinál érdekes belegondolni egy 400 órás felnőttképzés keretein belül zajló OKJ-s tanfolyamba. Ebben az esetben egy hallássérült személy számára, ha az oktatáshoz való hozzáférést nézzük, „csupán” 80 órában segítség a tolmács – a fennmaradó 320 órában nem –, valamint a teljesítményértékelés, a vizsgáztatás során, hiszen ebben az esetben is rendelkezik a törvény finanszírozási szabályokról.⁵

Források jegyzéke:

- Hangya Dóra (2012): *„Beszélő kezek” Hallássérültek tanulási lehetőségei a felnőttképzésben* In: Juhász Erika - Chrappán Magdolna: Tanulás és művelődés, Debreceni Egyetem TEK BTK Neveléstudományok Intézete, KultúrÁsz Közhasznú Egyesülete, Debrecen, 260-268. old.
- Hangya Dóra (2013): *Hátrányos helyzetű célcsoportok mentorálási tapasztalatai. A fogyatékossgal élők és az időskorúak felnőttképzési sajátosságai*, SZTE JGYPK, Szeged, 111 old.

⁵ Hangya Dóra (2016): *i.m.*

- Hangya Dóra (2016): Fogyatékosággal élő személyek munkaerőpiaci (re)integrációjának aktuális kérdései a felnőttképzés területén – I. rész In: *Neveléstudomány folyóirat* 2016/4 , 31-45. old.
- Hangya Dóra (2016): „*Esély(egyenlőség)- részvétel-lehetőség. Fogyatékosággal élő személyek munkaerő-piaci (re)integrációjának aktuális kérdései a felnőttképzés területén*” kutatási jelentés, KJM Alapítvány Budapest:
http://www.kjmalapitvany.hu/sites/default/files/phd/Kutatasi-besz_HangyaDora_KJM_PhD.pdf
- http://www.ksh.hu/nepszamlalas/fogyatekossag_sb
- 2013. évi LXXVII. törvény a felnőttképzésről
- 123/2007. (V. 31.) Korm. rendeletet